

ARHIVA INSTITUTULUI DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR „CONSTANTIN BRĂILOIU”

În anul 1927, s-a înființat *Arhiva Fonogramică* a Ministerului Artelor și Cultelor, coordonată de George Breazu, urmată, în 1928, de *Arhiva de Folklore* a Societății Compozitorilor Români, întemeiată și condusă de Constantin Brăiloiu, având un scop comun: culegerea de „muzici populare” adunate din tot arealul românesc, consemnate de specialiști formați în discipline precum filologia, etnografia, muzicologia, coreologia, sociologia, însoțită de cercetarea fenomenelor de cultură populară. La data de 6 aprilie 1949, prin Decretul Prezidențial nr. 136 publicat în Buletinul Oficial al Republicii Populare Române, *Arhiva de Folklore* și *Arhiva Fonogramică* „cu inventarul aferent” s-au unit și au pus bazele *Institutului de Folclor*. Subordonat la început Consiliului de Stat pentru Cultură și Artă, în anul 1962 acesta a trecut în subordinea Academiei Române, sub egida căreia funcționează și astăzi ca Institut de Etnografie și Folclor.

Sarcina principală a unei **Arhive de folclor** este crearea, conservarea, păstrarea, tezurizarea și valorificarea documentelor de cultură orală - componenta „imaterială” a culturii -, în formă originală și specifică (patrimoniu intangibil). Aparține categoriei *arhivelor neconvenționale, multimedia*, și are o structură organizatorică *interdisciplinară*, care urmărește și consemnează sincretic, toate limbajele prin care se exprimă cultura orală: literar, muzical, coreic precum și alte sisteme de semne de diferite tipuri. Cercetarea fenomenelor folclorice implică pe de o parte consemnarea nemijlocită a acestora pe teren, iar pe de alta, studierea și interpretarea adecvată muncii științifice a datelor etnofolclorice, rezultate din campaniile de culegere, desfășurate de colectivele multidisciplinare de cercetători. Consemnarea se realizează, simultan, cu mijloace mecanice - înregistrarea sunetului și imaginii - și manuscris. Tezurizarea faptelor folclorice constituie o etapă intermediară, indispensabilă cercetării instituționalizate a folclorului, care se referă la sistematizarea documentelor de cultură orală într-un spațiu specializat, arhiva, ce îi facilitează cercetătorului etnolog, la un moment dat, șansa de reconstituire integrală a fenomenului folcloric. Totodată, arhiva trebuie să consemneze dinamica proceselor creației orale, să surprindă fenomenul în curs de actualizare și refuncționalizare.

Arhiva de folclor constituie un instrument social eficient și obiectiv pentru păstrarea memoriei colective.

Prin ea se instituționalizează conștiința culturală în vederea protejării și utilizării raționale a valorilor naționale.

Revista de cultură „Boabe de grâu”, 1931

Arhiva de fotografe a Ministerului Instrucției, Culturii și Artelor (fotografe, cutii, aparate de înregistrare și manșoniere, etc.)

ARHIVA FONOGRAFICĂ

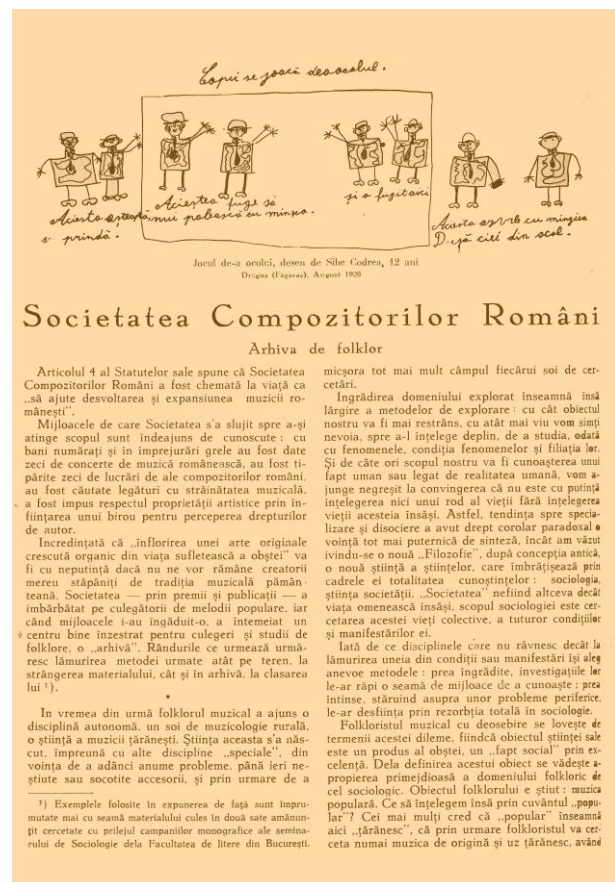
Întelegere pentru frumusețea caracteristică a cântecului popular românesc, nu arareori au arătat cei ce s'au gândit la originalitatea darurilor artistice ale poporului nostru. Și nu arareori, în bănuială că darurile de care vorbim se vădesc și în melos, îndemnuri bune, tragere de inimă, hărțit și ajutor, prasinind din diferite părți, au hărțit și susținut încercări de strângere a melodiilor populare.

De bună seamă că, spre a se da puțină studierii și cunoașterii cântecelor, cum și spre a le reda pe acestea ca modele de creație muzicală românească, era nevoie de culegere și publicarea lor, așa cum, dela Alexandri încoace, s'a lucrat pentru culegerea și publicarea poeziei populare.

Din câte-afară de greu n'ar fi fost și, mai ales când interesul pentru ce este produs al poporului crescuse, era de așteptat ca o strănsă unită și paralelă muncă să apropie pe cei ce adună *versul* de cei ce adună *versul*, pentru ca astfel amândoi, împreună în străduințe comune, să fi dat la iveală, nu numai *poezia populară* ci, alături de ea, împreună cu ea, și *muzica populară și muzica muzică și poezie* — *neapărtațe înfățișări ale cântecului popular*.

A doua jumătate a secolului al XIX-lea ar fi putut continua și desăvârși campania de culegere,

incepută de Anton Pann, cu «*Versuri-le sale muștitești*» și cu «*Spiralul amoroșilor sau Cântărilor dorului*». Iar dacă, oricâtă răsfășe monumentală operă de culegere a lui G. Dem. Teodorescu, «*Poezii populare române*», nu-și poate opri manifestarea plăcerii de rău că nu s'a putut stăpâni acestui pasionat culegător de vers românesc, culegătorul de versuri, — apoi nu este mai mare părere de rău decât că, în adunarea sa de a culege versurile populare, Alexandri nu a putut determina o acțiune de culegere a melodiei populare. Cât entuziasm arată el «*doimelilor, horoșilor, cântecelor de lume*», o dovedește articolul său «*Melodiile Românești*», în care face cunoscută apariția «*Albumului*» de «*48 ari de tot soiul doine, bore, cântec de lume, cântec însoțit, etc.*» al lui Carol Micăli. De altfel, nu știm dacă cineva a putut avea o mai clară intuiție asupra firei muzicale a României și a găsit o mai pregnantă formulare a ei, de cum arată Alexandri în fruntea volumului său de poezii populare: «*De-l manșete dorul, de-l caprinde veselia, de-l minunează vreo faptă mărească, și își cântă durerea și mulțumirea, își cântă eroii, își cântă istoria, și astfel sufletul său e un izvor neșfârșit de frumoasă poezie. Nimic dar, nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul acestui popor în caprișul cântecelor sale, căci ele caprin*

Jocul de-a arcașii, desen de Sile Codrea, 12 ani (Drușca (Uagras), August 1929)

Societatea Compozitorilor Români

Arhiva de folclor

Articolul 4 al Statutelor sale spune că Societatea Compozitorilor Români a fost chemată la viață ca „să ajute dezvoltarea și expansiunea muzicii românești”.

Mijloacele de care Societatea s'a slujit spre a-și atinge scopul sunt îndejnuse de cunoscute: cu bani numărați și în împrejurări grele au fost date zeci de concerte de muzică românească, au fost împărțite zeci de lucrări de ale compozitorilor români, a fost căutate legături cu străinătatea muzicală, a fost impus respectul proprietății artistice prin înființarea unui birou pentru perceperea drepturilor de autor.

Incredintată că „înflorirea unei arte originale crescută organic din viața sufletească a obștei” va fi cu neputință dacă nu ne vor rămâne creatorii mereu stăpâniți de tradiția muzicală păminteană. Societatea — prin premii și publicații — a îmbărbătat pe culegătorii de melodii populare, iar când mijloacele i-au îngăduit-o, a întemeiat un centru bine înzestrat pentru culegere și studii de folclor, o „arhivă”. Rândurile ce urmează urmăresc lămurirea metodei urmate atât pe teren, la strângerea materialului, cât și în arhivă. la clasarea lui¹⁾.

În vremea din urmă folclorul muzical a ajuns o disciplină autonomă, un soi de muzicologie rurală, o știință a muzicii țărănești. Știința aceasta s'a născut, împreună cu alte discipline „speciale”, din voința de a adănci anumite probleme, până ieri neștiute sau socotite accesorii, și prin urmare de a

1) Exemplele folosite în expunerea de față sunt imprumutate mai cu seamă materialului cules în două sate amănunțit cercetate cu prilejul campaniilor monografice ale seminarului de Sociologie dela Facultatea de Litere din București.

mășura tot mai mult câmpul fiecărui soi de cercetări.

Îngrădirea domeniului explorat înseamnă însă lărgire a metodelor de explorare: cu cât obiectul nostru va fi mai restrâns, cu atât mai viu vom simți nevoia, spre a-l înțelege deplin, de a studia, odădit cu fenomenele, condiția fenomenelor și filiații lor. Și de câte ori scopul nostru va fi cunoașterea unui fapt uman sau legat de realitatea umană, vom alege negreșit la convingerea că nu este cu puțință înțelegerea nici unui rod al vieții fără înțelegerea vieții acesteia însăși. Astfel, tendința spre specializare și disociere a avut drept corolar paradoxal o voință tot mai puternică de sinteză, încât am văzut ivindu-se o nouă „Filozofie”, după concepția antică, o nouă știință a științelor, care îmbrățișează prin cadrele ei totalitatea cunoștințelor: sociologia, știința societății. „Societatea” nefiind altceva decât viața omenescă însăși, scopul sociologiei este cercetarea acestei vieți colective, a tuturor condițiilor și manifestărilor ei.

Lați de ce disciplinele care nu răvnesc decât la lămurirea uneia din condiții sau manifestări își alege metodele: presa îngrădită, investigațiile la le-ar răpi o seamă de mijloace de a cunoaște: presa întinsă, stărâind asupra unor probleme periferice, le-ar deslușina prin rezorbția totală în sociologie. Folcloristul muzical cu deosebire se lovește de termeni acestei dileme, fiindcă obiectul științei sale este un produs al obștei, un „fapt social” prin esență. Dela definirea acestui obiect se vădese apropriea primejdioasă a domeniului folcloric de cel sociologic. Obiectul folclorului e știut: muzica populară. Ce să înțelegem însă prin cuvântul „popular”? Cei mai mulți cred că „popular” înseamnă aici „țărănesc”, că prin urmare folcloristul va cerceta numai muzica de origină și uz țărănesc, având

Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” deține, la momentul actual, 26 tipuri de suportați repartizați în 6 depozite: **Fonoteca, Discoteca, Bandoteca, Filmoteca, Fototeca și Depozitul papetar** care cuprinde 3 fonduri unicate, cu o valoare incontestabilă: fondul manuscris complementar, fondul manuscris valoric, fondul manuscris cu lucrări ale IEF și fondul de interes special.

Fonoteca, cuprinde cilindri de ceară pentru fonograf

Cilindri de ceară

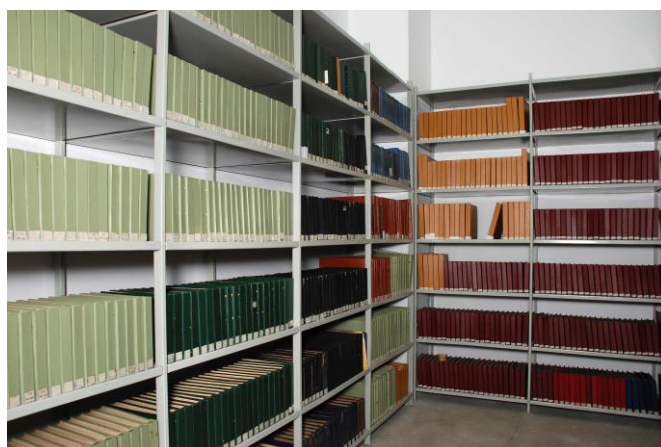
Cea mai veche înregistrare pe cilindri de fonograf pe care o deține arhiva de folclor este melodia cu titlul *Cine hăuie pe luncă* culeasă de Dumitru Georgescu Kiriac în anul 1912.

Fonograf

Prima înregistrare cu fonograful în țara noastră a fost realizată de Pompiliu Pîrvescu în Dobrogea, în anul 1907.

Discoteca cuprinde matrite de discuri, discuri de vinil, CD-uri.

Matritele sunt confecționate din nichel (fața matritei) și cupru (spatele matritei) și au stat la baza realizării discurilor cu valoare științifică din care institutul deține una sau mai multe copii pentru fiecare disc înregistrat.

Discuri vechi de vinil

Discuri noi

Bandoteca conține benzi magnetofon originale, copii după fonograme, copii după discuri, benzi de interes temporar și protocol, audiocasete și casete DAT.

Fototeca cuprinde clișee pe sticlă, diapozitive, peliculă fotografică tip laika alb-negru și color, negative și microfilme.

Microfilme (conțin cele mai importante manuscrise din fondul de manuscrise valorice)

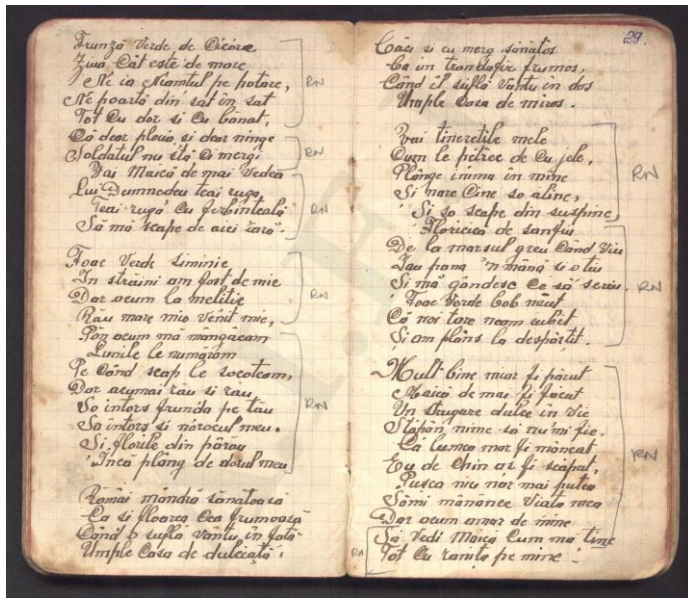
Filmoteca conține filme peliculă de 16 mm pozitive, negative, reversibile, videocasete, Mini - DV, DVD.

Primul film înregistrat pe peliculă, fără sonor, pe care îl deține arhiva de folclor este o monografie a satului Drăguș, realizat de echipa Gusti, început în 1928 și terminat în 1929. (AIEF deține și copii ale filmelor făcute de Manakia)

Fond manuscris complementar are în componența sa cataloagele de fonogramă, disc și magnetofon cu statut de document al culegerilor, concepute și completate de către culegători în vederea ordonării fondurilor manuscrite ale arhivei: fișe de fonogramă, fișe de magnetofon, texte de fonogramă, texte disc, texte magnetofon, fișe informații, fișe de informator, transcrieri muzicale, transcrieri literare, fișe pentru fotografii, kinetograme, desene și schițe.

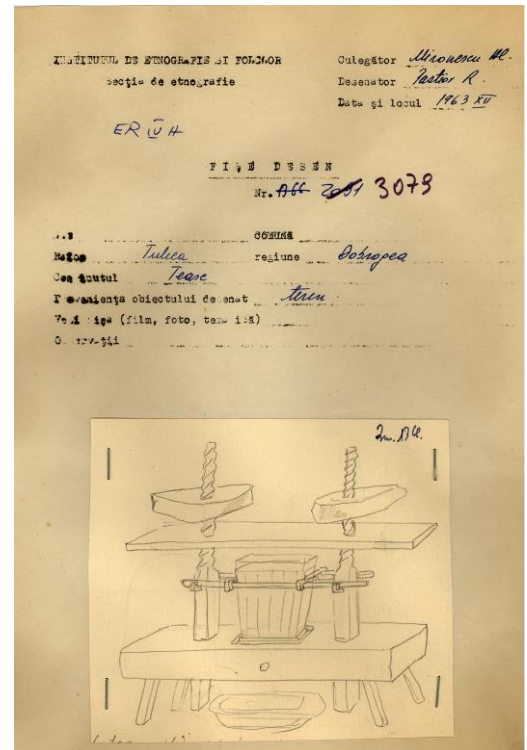
Filă din *Jurnalul de zi* ținut de sergentul Dumitru Codreanu în timpul Primului Război Mondial - 1917 (A.I.E.F. i. 26149)

Desen

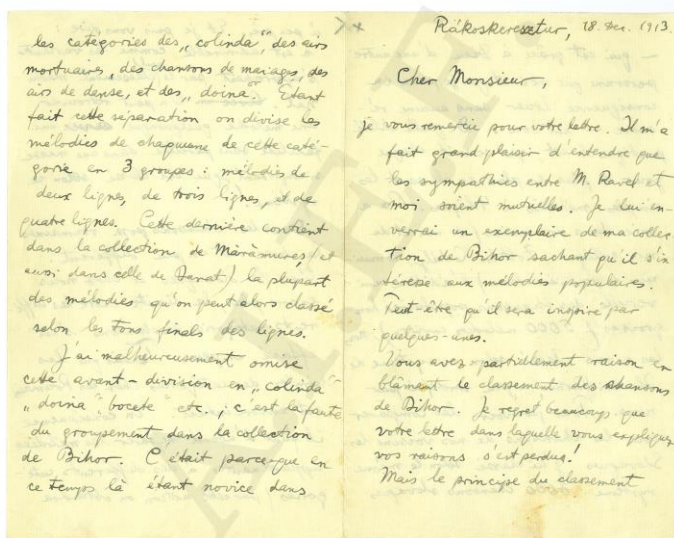
și schiță (A.I.E.F. 3079)

Fondul de manuscrite cu valoare științifică deosebită, constituit din materiale unicate, realizate de personalități marcante ale culturii românești tradiționale, și care conferă acestor documente un plus de valoare: Elena Niculiță Voronca, Alexandru Voevidca, Mihai Vulpescu, D. G. Kiriac, Constantin Brăiloiu, George Breazul, Harry Brauner, Alexandru Amzulescu, Ovidiu Bîrlea, Emilia Dragnea-Comișel, Mihai Pop, Ernest Bernea, H. H. Stahl etc.

Scrisoarea lui Belá Bartók trimisă către D. G. Kiriac la data de 18 decembrie 1913 (ms. 190)

Fond manuscris cu lucrările științifice ale institutului, îmbogățit permanent cu noile volume redactate de specialiști, în conformitate cu programele și proiectele din planul general de cercetare.

Fondul de interes special este constituit din documente referitoare la aromâni și minoritățile care locuiesc pe teritoriul românesc (unguri, tătari, turci, sârbi, rromi), a românilor din afara granițelor: Basarabia, Banatul iugoslav, Bulgaria, Timoc, Albania, Ungaria și folclor din alte țări.

Forme de valorificare a documentelor de cultură orală

Cercetătorii din cadrul colectivelor institutului au ca sarcină atât completarea fondurilor cu material inedit cules pe teren, precum și valorificarea celui existent prin elaborarea și publicarea instrumentelor de lucru. Domeniile etnologice beneficiază de existența unor instrumente de lucru fundamentale (bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc - 6 volume, tipologiile alcătuite pe criterii specifice pentru genurile și speciile culturii orale românești - 20 volume, ediții critice, dicționare, antologii), pe baza cărora pot fi apreciate specificitatea și caracterul de patrimoniu intangibil ale componentelor culturii tradiționale cu circulație orală. În anul 1999 Institutul reîncepe editarea discurilor document, imprimate pe suport digital - CD. Primul CD înregistrat intitulat *Rădăcini*, este urmat, în anul

2001, de *Cântecul epic eroic, Tumble, tumble, Cântece populare aromâne* (2002) și *Gheorghe Celea*, în 2005 (Foto nr. 1). Între anii 2000-2005 au mai apărut CD-urile *Romanian Ethnographic Landscape* (2000), *Folclor muzical din județul Brăila* (2001), *Cantiti armanesti di muabeti (Cântece aromânești)*, - (Foto nr. 2).

Foto nr. 1

Foto nr. 2

Din Colecția Națională de Folclor

Discuri

Primele 6 discuri document apărute în Colecția Națională de Folclor au fost editate de etnomuzicologul Tiberiu Alexandru în anul 1984 în colaborare cu casa de discuri Electrecord și au fost ordonate după criteriul zonal: Oltenia, Bucovina, Transilvania - zona Bihor, Arad și Câmpia Transilvaniei, Maramureș - zona Oaș și Ilfov - Vlașca, Teleorman.

Volume

Sabina Cornelia Stroescu, *La Typologie bibliographique des facetés roumaines*, 2 vol., Editions de l'Academie de la Republique Socialiste de Roumanie, București, 1969; Monica Brătulescu, *Colinda românească*, București, Editura Minerva, 1981; Alexandru Amzulescu, *Cântecul epic eroic. Tipologie și corpus de texte poetice*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981; Alexandru I. Amzulescu, *Balada familială. Tipologie și corpus de texte poetice*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983; Nicoleta Coatu, *Lirica populară românească cu tematică actuală*, București, Editura Minerva, 1984; Sabina Ispas, Doina Truță, *Lirica de dragoste. Index motivic și tipologic*, 4 vol., Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985 - 1989; Cornelia Călin, *Jurnalul oral. Index tipologic. Antologie de texte*, București, Editura Erasmus, 1993; Tony Brill, *Tipologia legendei populare românești, Legenda mitologică, legenda religioasă, legenda istorică*, 2 vol., București, Editura Saeculum I.O., 2006;

Ovidiu Bîrlea, *Antologia de proză populară epică*, București, Editura pentru literatură, 1966

Muzicologie

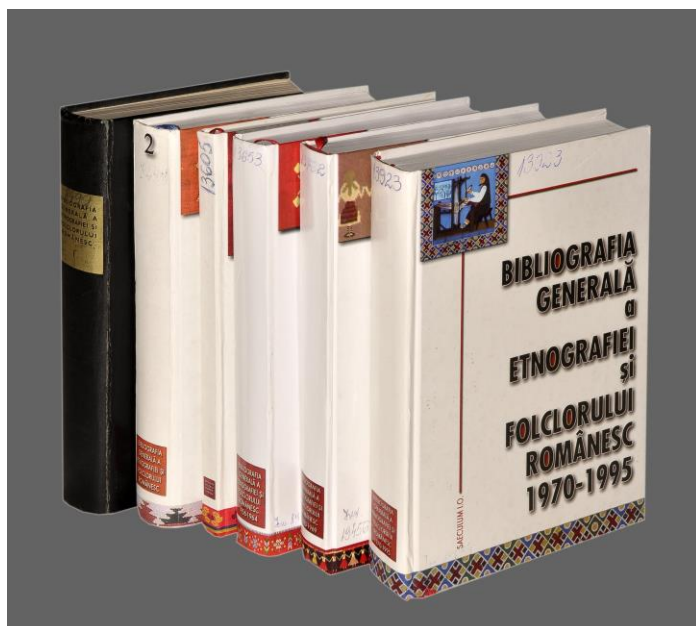
Mariana Kahane și Lucilia Stănculeanu-Georgescu, *Cântecul zorilor și bradului*, București, Editura Muzicală, 1988, *Doina vocală din Oltenia*, Tipologie muzicală, București, Editura Academiei Române, 2007, Elisabeta Moldoveanu, *Cântecele de seceriș ale poporului român*, București, Editura Academiei Române, 2000, Ghizela Sulișteanu, *Cântecul de leagăn*, București, Editura Muzicală, 1986, Corneliu Dan Georgescu, *Jocul popular românesc, Repertoriul pastoral. Semnale de buciom*, Editura Muzicală, 1987, Speranța Rădulescu, *Taraful și acompaniamentul armonic în muzica de joc*, Editura Muzicală, 1984, *Cântecul*, Eugenia Cernea și Nicoleta Coatu, *Cântecul popular nou*, București, Editura Muzicală, 1986, Adrian Vicol, *Recitativul epic al baladei românești*, București, Editura Arvin, 2004, Iosif Herțea, *Colinde românești*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2000, *Romanian Carols*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1999.

Etnologie românească. Folcloristică și etnomuzicologie: Metodologie. Arhive, Instrumente de lucru. Nașterea și copilăria, 5 vol., (Sabina Ispas și Nicoleta Coatu coord.), București, Editura Academiei Române, 2006 - 2012.

Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc, Vol. I (1800-1891) apărut în 1968 la Editura pentru Literatură, București, Vol. II (1892-1904), Vol. III (1930-1955), Vol. IV (1956-1964), Vol. V (1965-1969), Vol. VI (1970-1995) apărute la Editura Saeculum I.O.

Periodice

Revista de Etnografie și Folclor / Journal of Ethnography and Folklore, seria veche și seria nouă, Editura Academiei Române

Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor, Editura Academiei Române

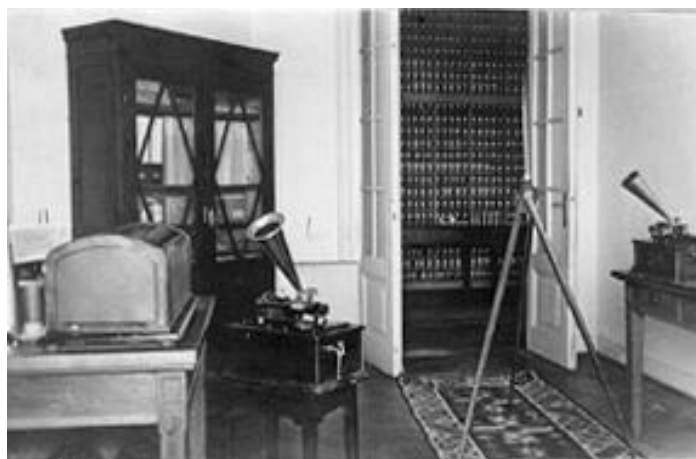
LABORATORUL AUDIO-VIZUAL

Condiția principală pentru ca o arhivă multimedia să funcționeze la standarde profesionale depinde atât de specialiștii care au obligația de a consemna orice schimbare survenită în cultura tradițională, dar, în aceeași măsură, și de existența unui departament auxiliar care să-i asigure suportul tehnic. Institutul de Folclor a avut, încă de la crearea sa, un laborator tehnic în sarcina căruia au intrat toate problemele privind înregistrarea, redarea, conservarea, restaurarea și întreținerea aparaturii de înregistrare și citire a fondurilor de documente sonore și de imagine. Toate acestea au fost posibile datorită ingeniozității și, nu în ultimul rând, implicării afective a unor tehnicieni sau ingineri care au marcat, prin activități de inovare și ameliorare a instrumentarului de laborator, evoluția și modernizarea cercetării în toate domeniile etnologice. S-a remarcat Gheorghe Abălașei, un redevabil tehnician, pasionat de munca sa, care a reușit, printre altele, să adapteze dozele noilor pick-up-uri aparatelor de fonograf pe care institutul le avea în dotare, făcând astfel posibilă utilizarea microfonului la înregistrări și redarea lor în difuzor. Gheorghe Abălașei era, de altfel, nelipsit din culegerile realizate de Constantin Brăiloiu, care îl numea "mâna mea dreaptă".

Tehnicianul Gheorghe Abălașei

Studioul tehnic al Arhivei în perioada lui Constantin Brăiloiu.

Ilarion Cocișiu în culegere, după înființarea Institutului de Folclor.

Înregistrare în studioul amenajat în clădirea Institutului de Etnografie și Folclor din strada Tache Ionescu nr. 25 (Alexandru Amzulescu, Adrian Vicol și tehnician Dan Vușdea).

Tehnicianul Nicolae Mănescu la masa de lucru din studioul aflat în clădirea institutului din strada Tache Ionescu nr. 25.

Proiectele Arhivei

2004-2005 - *Studii avansate asupra măsurătorilor pentru protecția și conservarea colecțiilor de fonoteci*, CERES.

2005-2006 - Programul de digitalizare și conservare a fondurilor arhivei sonore.
De la cilindrii de ceară la salvarea digitală. Digitalizarea înregistrărilor sonore ale muzicii tradiționale românești finanțat de Ernst von Siemens - Musiktiftung Lucerne - Munich.

2005-2006 - *Aplicații și servicii de valorificare a patrimoniului folcloric din arhive sonore prin tehnologii multimedia*, CERES.

Rețeaua centrelor de excelență pentru tehnică de restaurare, conservare, prezervare PRORESTAURO.

2006-2008 - Proiect *Ethnoarc - Linked European Archives for Ethnomusicological Research*, a avut ca scop prezervarea și asigurarea accesului la unele dintre cele mai prestigioase arhive etnomuzicologice din Europa (România, Ungaria, Germania și Elveția), prin constituirea unui portal digital care să reunească o multitudine de colecții de specialitate disparate și să asigure astfel condițiile pentru realizarea unor viitoare proiecte de cercetare culturale moderne în domeniile etnomuzicologiei, antropologiei și altor discipline conexe. Parteneri: *Arhivele Internaționale de Muzică Populară din Geneva*, *Muzeul Etnologic*

Berlin - Departamentul pentru Etnomuzicologie / Phonogramm Archiv din Berlin, *Institutul pentru Muzicologie al Academiei de Științe Ungare* din Budapesta, două instituții de studii interdisciplinare - *Wissenschaftskolleg zu Berlin* (coordonator), *Colegiul Noua Europă* din București și un producător de tehnologie, *Institutul FOKUS Fraunhofer pentru Sisteme Deschise de Comunicație* din Berlin.

2012 - Proiectul *Folkloric Multimedia Deposit (FolkMedia)*, coordonator Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” având ca partener Institutul de Cercetare pentru Optoelectronică, care are ca obiectiv constituirea unui *fond tezaur* în care să fie păstrate și conservate documentele de „patrimoniul intangibil” ale institutului. *Valoarea patrimonială a informațiilor conținute de documente, vechimea documentului și gradul de uzură, specificitatea fondului sau personalitatea informatorului*, sunt câteva dintre criteriile după care s-a realizat selecția fondurilor care vor intra în componența fondului tezaur. Au fost identificate, evaluate și atent selecționate de către un colectiv multidisciplinar de specialiști, trei fonduri - cilindri de ceară, fond papetar și benzi de magnetofon - care, ulterior, au fost supuse unui program de digitalizare prin scanare/fotocopiere, iar în final, unui proces de *decontaminare prin anoxie* în vederea conservării suporturilor originale. Metoda de decontaminare prin anoxie presupune împachetarea suporturilor originale în folii de plastic dedicate, în interiorul cărora se introduce azot.

Cutiile cu cilindri de ceară decontaminați în depozitul de documente originale aflat în cel de al doilea sediu al Institutului de Etnografie și Folclor, Calea 13 septembrie nr. 13, Casa Academiei.

O altă activitate cuprinsă în procesul de conservare a materialelor a fost investigarea documentelor utilizând camera multispectrală. Aceasta reprezintă o tehnică non-invazivă și non-contact, ce înregistrează informații specifice la diferite frecvențe ale spectrului electromagnetic. În acest mod este permis studiul unui obiect dincolo de limitele impuse de spectrul vizibil, singura regiune disponibilă ochiului uman. Analiza multispectrală oferă posibilitatea reconstrucției unui document dificil de descifrat.

Analiza documentelor cu ajutorul camerei multispectrale (INOE)

Digitizarea documentelor s-a realizat, până în prezent, în două etape, ambele constând în activități de scanare/fotocopiere a materialelor, de investigare utilizând camera multispectrală, de documentare și gestionare complexă a informației înregistrate, prin introducerea acesteia într-o baza de date dedicată.

